

2018-08-28

Ing-Marie Nilsson-Tarkkanen
Byggnadsantikvarie

Örebro Länsmuseum
Engelbrektsgratan 3
701 12 Örebro
Tel. 070-602 87 60
ing-marie.nilsson-tarkkanen@olm.se

Samhällsbyggnadsförvaltningen
Bergslagen
Isabella Lohse

Yttrande angående ombyggnad på fastigheten Örnen 9, Nora.

"För det framgångsrika genomförandet av ett långt och komplicerat projekt som bevarat staden Noras historiska och kulturella miljö vilket inkluderar trähusen industriminnena och järnvägen till Pershyttan." så löd motiveringen när Nora stad mottog det prestigefyllda Europa Nostra priset 1993. Endast ytterligare två städer i Sverige kan dela den äran; Kalmar och Hjo. Sedan 2006 har Sverige inte tilldelats något pris.

Noras unika miljö uppmärksammades redan då den Fysiska riksplaneringen påbörjade sitt omfattande arbete att utpeka kulturintressanta områden på 1970-talet som avsåg att skydda miljöer i så kallade Riksintresseområden.

Som skäl för utmärkelsen Riksintresse angavs bland annat *"Den rätvinkliga rutnätsplanen från 1643, tomtstruktur och den klassiska trästadens stadsgårdar, gårdsmiljöer och enklare bebyggelse¹. ...."*

Riksintresset följdes upp med en kulturhistorisk bebyggelseinventering där det kulturhistoriska värdet av Örnen 9 beskrevs enligt följande *"Den långa raden av låga sammanhängande gatulängor är en av stadens bäst bevarade bebyggelsemiljöer med 1700-tals karaktär. Även boningshuset på gården har behållit sin 1700-tals prägel i nästan oförvanskat skick. Gatulängorna och gårdshusen har stor betydelse för stadens bebyggelsemiljö och är av högt kulturhistoriskt värde."*²

Gårdsmiljön tillmättes redan då mycket högt värde och har sedan dess inte förlorat i betydelse i takt med att Sveriges totala andel gårdshus sedan dess minskat och är idag mycket sällsynta.

Örnen 9 som ingår i stadens kulturhistoriskt mest värdefulla miljö omskrivs i Bergmästare Erik Bergenskjölds skrift från slutet av 1700-talet.³ " Han skriver....

"Malmbergiska gården var gemensam kaffekrog med husrum för bygdens brukspatroner."

---

¹ Undertecknads understrykning

² Nora stad, kulturhistorisk byggnadsinventering

³ Nora Bergslag vid 1784 års slut. Erik Bergenskjöld.

Bruksägare och bergsmän som anlände till staden för att sälja sitt tackjärn och ombesörja sina inköp samlades vid Malmbergiska gården (Örnen 9) för förtäring och inkvartering. Gårdsplanen var stor nog för parkering av bergsmännens vagnar och hästarna installerades sannolikt i det gårdshus som nu är uppe för diskussion.

Malmbergiska gården är med sina gårdshus ett uttryck för den samhällsordning och det välstånd som Bergshanteringen förde med sig. Gårdshusen bör alltså ses i det vida perspektivet och ska betraktas som en viktig del av Noras historia vilka bör bevaras till efterföljande generationer.

Av ovanstående kan framhållas att:

- Nora stadsmiljö framträder i jämförelse med andra städer för sin enastående unika miljö vilket bekräftats genom utmärkelsen Europa Nostra och åtnjuter nationell uppmärksamhet som Riksintressemiljö.
- Gårdshusen är ett fysiskt uttryck för en historisk förankring i en kultur som djupgående präglat Nora och Bergslagen.
- Gårdshus idag är hotade miljöer vilka bör värnas.
- Byggnaden har ett så pass högt kulturhistoriskt värde att den faller under §2:8 i PBL som föreskriver att "kulturhistoriska byggnader ska skyddas".
- Skydd av gårdshusen har stöd i "Byggnadsordning och områdesbestämmelser för Nora stadskärna".
- Plan och bygglagens andra kapitel framhåller att hänsyn ska visas till både enskilda och allmänna intressen. Museet föreslår att gårdshusen bevaras för att tillgodose det allmänna intresset som det uttrycks in Riksintressebeskrivningen samt att del av vinkelbyggnaden längs Rådmanngatan byggs på med en våning, i samma byggnadsstil som befintlig byggnad, för att tillmötesgå fastighetsägarens önskemål.
- Malmbergiska gården är enligt uppgift Noras äldsta bevarade boningshus och stallbyggnaden kan höra till samma tidsepok.
- Örnen 8–9 ingår i det miljömässiga sammanhanget; porten till Nora stadskärna, torget och kyrkan.

Konklusionen av ovanstående är att Länsmuseumet inte kan tillstyrka en rivning av gårdshusen på fastigheten Örnen 9.

Beslut i ärendet har fattats av enhetschef Elinor Magnérus efter föredragning av byggnadsantikvarie Ing-Marie Nilsson-Tarkkanen.

För stiftelsen Örebro Länsmuseum

Ing-Marie Nilsson-Tarkkanen
Byggnadsantikvarie

Elinor Magnérus
Chef Kunskapsenheten